

Kritik mot Barn- och utbildningsnämnden i Bjuvs kommun för att den inte gav barn som vårdades enligt LVU tillräckligt stöd för att behålla kontakten med sitt kulturella ursprung

Beslutet i korthet: Fyra romska barn som var omhändertagna enligt LVU hade efter att de varit placerade två år i familjehem tappat sitt språk och sin romska kultur. Nämnden har ett ansvar för att på olika sätt arbeta för att barn ska få behålla kontakten med sitt kulturella ursprung. Barn- och utbildningsnämnden får kritik för att den inte vidtog tillräckliga åtgärder i den delen.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA, jurist vid Antidiskrimineringsbyrån Helsingborg, på socialtjänsten i Bjuvs kommun i flera avseenden. Ett av klagomålen gällde att socialtjänsten inte hade tillgodosett fyra romska barns rätt att under ett omhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, få behålla sitt språk och sin kultur. I den delen uppgav AA bl.a. följande:

BB och CC är romer och har på grund av socialtjänstens negativa inställning till romani chib inte vågat prata det språket med sina barn under deras umgängestillfällen. Periodvis har barnen haft mycket glesa umgängen med sina föräldrar. Barnen har inte heller haft kontakt med andra personer än sina föräldrar som har kunnat prata deras språk med dem och förstår därför inte längre romani chib. BB och CC upplever att familjehemmen undanhåller deras etniska tillhörighet för barnen och att barnen växer upp utan att ens veta att de är romer.

Till sin anmälan bifogade AA vissa handlingar.

Utredning

JO begärde att Barn- och utbildningsnämnden i Bjuvs kommun skulle yttra sig över det som AA i sin anmälan hade benämnt ”huvudfrågan”, dvs. hur barnens rätt att få behålla sitt språk och sin kultur hade tillgodosetts under omhändertagandet enligt LVU.

Som sitt remissvar gav nämnden (arbetsutskottet) in ett yttrande som hade upprättats av verksamhetschefen DD vid barn- och utbildningsförvaltningen. I yttrandet anfördes bl.a. följande:

Bakgrund

BB:s och CC:s fyra äldsta flickor omhändertogs med stöd av LVU i maj 2013. Initialt placerades barnen i samma familjehem men de två äldre flickorna omplacerades efter en tid till ett nytt familjehem. Under hösten 2013 hade föräldrarna insats i form av familjebehandling, dels genom enskilda möten med familjebehandlare och dels då familjebehandlare medverkade i samband med föräldrarnas umgänge med barnen.

BB:s och CC:s umgänge med sina omhändertagna barn har strukturerats och anpassats i syfte att tillgodose barnens behov av en stabilitet och känslomässig tillgänglighet vid umgängen. Under den första tiden efter omhändertagandena var umgängessituationen präglad av föräldrarnas frustration och ilska gentemot socialtjänsten som myndighet. Detta tog sig exempelvis uttryck i att man inför barnen agerade ut verbalt gentemot handläggare. Dessutom uttalades vid ett tillfälle hot från CC gentemot en av familjebehandlarna i samband med umgänge. Föräldrarnas relation var periodvis konfliktfylld och det var tidvis svårt för föräldrarna att hålla fokus på och mäka med att känslomässigt möta alla sina fyra döttrar under umgängen.

I syfte att förhindra att barnen skulle utsättas för destruktiva umgängessituationer och istället på sikt öka möjligheterna för stabila och konstruktiva umgängen har under processens gång beslut fattats med stöd av LVU i form av umgängesrestriktioner. Under en kortare period hade föräldrarna inte något umgänge med barnen. Det har funnits stöd i form av kontaktperson vid umgängen. Strukturen på umgängen har anpassats kontinuerligt. En period hade föräldrarna umgänge var för sig med två av barnen i taget. Umgängessituationen utvecklades i positiv riktning och blev successivt stabilare och föräldrarna kunde efterhand träffa sina barn tillsammans. Umgänget har också flyttats, från att ha skett på neutral plats (familjecentral) till att ske i hemmet.

Nuläge

Utredning inleddes i maj 2015 med anledning av att BB och CC ansökte om att vården med stöd av LVU skulle upphöra gällande deras två äldsta flickor. I juli månad 2015 beslutades om LVU i hemmet då den pågående utredningen indikerade att det fanns förutsättningar för de två äldre flickorna att flytta hem till föräldrarna. På arbetsutskottets sammanträde i september fattades sedan det slutliga beslutet att LVU-vården skulle upphöra gällande de äldsta flickorna, som i praktiken bott hemma hos BB och CC sedan i början av augusti 2015.

De två yngre systerarna är fortsatt familjehemsplacerade med stöd av LVU och har umgänge varje vecka med sina föräldrar i deras hem.

Angående barnens rätt till sitt språk och sin kultur

Hur socialtjänsten tillgodoser barnens behov vad gäller familjehem och umgängesstruktur sker med barnens behov och barnens bästa som ledstjärna. I vissa fall är en familjehemsplacering i nätverket möjlig och lämplig. För familjehemsplacerade barn är kontakten med biologiska föräldrar och nätverk viktigt som ett sätt att bibehålla kontinuitet och sammanhang vad gäller identitet, ursprung, kultur och språk. Det är dock viktigt att poängtera att umgänget skall tillgodose *barnets* behov och utformas utifrån detta. Det kan finnas omständigheter som gör att socialtjänsten bedömer att det finns behov av inskränkningar och/eller restriktioner vad gäller umgänge utifrån t.ex. skyddsaspekter eller barnets rätt.

När det gäller BB:s och CC:s umgänge och kontakt med sina döttrar under tiden de varit omhändertagna framgår det i ärendet att socialtjänstens kontinuerligt arbetat

för att barnens tillgång till föräldrarna ska kunna ske på ett tryggt, stabilt och kvalitativt sätt. Även om det under en period inte bedömdes vara möjligt att ha något umgänge stannade processen inte av därvid, utan olika möjligheter att stärka och förbättra situationen arbetades fortlöpande fram då man omprövade och omformulerade restriktionerna kring umgänget. En planering i samförstånd gick inte att nå då föräldrarna inte samtyckte till den struktur och planering som bedömdes nödvändig.

I dagsläget bor två av barnen åter hemma hos föräldrarna, och de två andra barnen har ett tätt umgänge med föräldrar och syskon vilket kan ses tillgodose deras rätt till sin språkliga och kulturella tillhörighet.

— — —

Bedömning

Föräldrar till tvångsomhändertagna barn befinner sig i en särskilt utsatt och sårbar situation, vilket ställer höga krav på socialtjänstens agerande och bemötande. Mot bakgrund av detta har kontakten med föräldrarna präglats av hög tillgänglighet för att möta upp behov och hitta goda vägar i samarbetet.

Mot bakgrund av ovanstående och kännedom i ärendet är bedömningen att socialtjänsten så långt det varit görligt arbetat på att barnen skall få sina behov vad gäller identitet, språk och kulturell tillhörighet tillgodosedda genom en välfungerande och stabil kontakt med föräldrarna. Att det nyligen bedömts finnas förutsättningar för två av barnen att flytta hem bör ses som ett uttryck för att socialtjänstens arbete burit frukt i detta avseende.

AA kommenterade remissvaret. Hon uppgav bl.a. följande: Huvudfrågan handlar om hur barnen har fått hjälp att behålla sitt språk och sin kultur när de, oavsett anledning, inte har fått dessa rättigheter tillgodosedda genom exempelvis umgänge med sina föräldrar. Det är alltså en fråga om *barnens* rättigheter och inte en fråga om vilka svårigheter nämnden anser sig ha haft i sin relation till föräldrarna. Socialtjänsten anlät under 2015 en utredare som i hemtagningsutredningar avseende de två äldsta barnen gjorde bedömningen att barnen under tiden i familjehem hade tappat sitt språk och sin romska kultur och att en flytt till föräldrahemmet därför skulle innebära en stor omställning för barnen. De två äldsta barnen har efter det att de i augusti 2015 flyttade hem till BB och CC igen uppgett till sina föräldrar att de inte visste att de är romer.

AA gav även in bl.a. socialtjänstens hemtagningsutredningar daterade den 18 augusti 2015 avseende de två äldsta barnen.

Vissa handlingar hämtades in från barn- och utbildningsnämnden.

Rättslig reglering

Socialnämnden har ett ansvar för att barn och unga får vård och fostran utanför det egna hemmet om deras bästa motiverar det (5 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453], SoL). Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdomar ska göras i samförstånd med de unga och deras vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen. Barn och ungdomar kan under vissa förutsättningar ges vård utan samtycke med stöd av LVU. Sådan vård kan beslutas på grund av brister i ett barns hemmiljö (2 § LVU) eller den unges eget beteende (3 § LVU). Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas (1 kap. 2 § SoL). Vid

beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Socialnämnden ska medverka till att de barn som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden (6 kap. 7 § SoL). Socialnämnden ska noga följa vården av den som får vård med stöd av LVU (13 a § LVU). Vid uppföljningen ska nämnden särskilt uppmärksamma bl.a. den unges relationer till anhöriga och andra närstående. Socialnämnden har ett ansvar för att den unges behov av umgänge med sina föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses (14 § LVU). I detta sammanhang vill jag rent allmänt påminna om bestämmelsen om att bl.a. etniska och språkliga minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kulturliv ska främjas (1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen).

Romer är en nationell minoritet i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3) (2 § lagen [2009:724] om nationella minoriteter och minoritetsspråk).

Romani chib är ett nationellt minoritetsspråk (7 § språklagen [2009:600]). Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (8 § språklagen). Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige (4 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk). Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Bedömning

Av handlingarna framgår bl.a. följande:

BB och CC har tillsammans bl.a. barnen EE, född 2012, FF, född 2011, GG, född 2010 och HH, född 2009. Familjen är romer. Våren 2013 blev barnen omhändertagna enligt LVU och placerade i ett familjehem. Efter en kortare tid omplacerades de två äldsta barnen till ett annat familjehem. Barnens umgänge med BB och CC har under placeringstiden periodvis varit begränsat, men det har ökat successivt.

I maj 2015 ansökte BB och CC om att vården av de två äldsta barnen skulle upphöra, och socialtjänsten inledde s.k. hemtagningsutredningar. I utredningarna konstaterades det att barnen under tiden i familjehemmet hade tappat sitt språk och sin romska kultur. Man ansåg därför att en hemflytt skulle bli en stor omställning. Utredningarna utmynnade dock i bl.a. bedömningen att barnen borde flytta hem till sin biologiska familj och att en familjebehandlare i så fall skulle tillsättas för att stödja familjen i återföreningsprocessen. I juli 2015 beslutade nämnden att de två äldsta barnen skulle placeras i det biologiska hemmet,

och i september samma år fattade nämnden beslut om att vården av dessa barn skulle upphöra.

De två yngre barnen är, såvitt kommit fram, fortsatt familjehemsplacerade enligt LVU och har numera umgänge varje vecka med sina föräldrar i deras hem.

Nämnden har i sitt yttrande anfört att man i görligaste mån har arbetat för att barnen ska få sina behov vad gäller identitet, språk och kulturell tillhörighet tillgodosedda. I remissvaret har man inte närmare redovisat vilka överväganden som gjordes vid placeringen av barnen i respektive familjehem. Jag vill allmänt framhålla att man vid placering av ett barn bör ha som utgångspunkt att barnet ska få behålla kontakten med sitt kulturella ursprung (se JO 1989/90 s. 231, dnr 787, 849, 869 och 966-1988, JO 1998/99 s. 286, dnr 621-1997, samt JO 2001/02 s. 217, dnr 2734-2000). I första hand bör man sträva efter att placera barnet i ett hem med samma kulturella, etniska och språkliga krets som barnet. Om det inte går att finna ett hem inom den språkliga och kulturella krets som barnet tillhör, måste man försöka finna ett hem som tillåter barnet att vara den det är.

I sammanhanget vill jag även betona att de krav som socialtjänstlagen ställer på utformandet av vården i fråga om samhörighet och kontakt med hemmiljön inte handlar bara om geografisk närhet utan att språkliga och kulturella skillnader i synsätt och bakgrund kan skapa väl så stora avstånd mellan människor (prop. 1996/97:124 s. 113 och 114).

Vad gäller vidtagna åtgärder under placeringstiden har nämnden i sitt yttrande redovisat det arbete som har lagts ned på att få en välfungerande och stabil kontakt med föräldrarna. En nära och god kontakt mellan föräldrar och barn under placeringstiden är oftast en viktig förutsättning för att ett barn ska kunna utvecklas väl i familjehemmet och på sikt kunna återförenas med sina föräldrar. Ett sådant arbete är naturligtvis också av stor betydelse för att främja barnets utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna språket.

Ansvar för att ett barn ska kunna behålla och utveckla sin kultur och sitt språk kan dock inte alltid enbart läggas på föräldrarna vid umgänget. Särskilt i de fall när ett barn, oavsett anledning, inte har täta umgängen med sina föräldrar har nämnden ett ansvar för att även på andra sätt ge barnet stöd för att behålla kontakten med sitt kulturella ursprung. Här kan t.ex. den särskilt utsedde socialsekreteraren fylla en viktig funktion genom att i sina kontakter med barnet prata om identitet och ursprung. Ett annat sätt för nämnden att främja barnets utveckling av en kulturell identitet skulle kunna vara att ge familjehemmet ökad kunskap om kulturen i fråga och dess historia. Nämnden har även möjlighet att bevilja barnet en insats i form av en stöd- eller kontaktperson med särskild kompetens på området.

Enligt vad som kommit fram har nämnden främjat barnens möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk endast genom att verka för att upprätthålla barnens kontakt med sina föräldrar. I hemtagningsutredningarna avseende de

två äldsta barnen konstaterades det i augusti 2015 att de efter två år i familjehem hade tappat sitt språk och sin romska kultur. Mot bakgrund av att de yngre syskonen var endast fem månader respektive ett år och tio månader vid omhändertagandet anser jag det utrett att samma sak gällde dem.

Barnen har i vart fall periodvis inte haft täta umgängen med sina föräldrar. Nämnden borde under placeringen ha varit aktiv för att på olika sätt ha gett barnen stöd för att behålla kontakten med sitt kulturella ursprung samt bevara och utveckla sitt romska språk. Nämnden förtjänar kritik för att den inte vidtog tillräckliga åtgärder i den delen.

Det som AA har anfört i övrigt leder inte till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.